

LA RIERA DE MERLÈS: UNA HISTÒRIA HUMANA

Ramon Cabana

Hi vaig néixer l'any 1950 a la masoveria de Danyans. A la cambra del capdavañ de la sala, a la dreta mirant cap a migdia, encara hi ha la pedra (pedris-festeador) on s'agafava la meua mare per tenir-nos. Atesa sempre i auxiliada per la diligència assequible, humana, sàvia i camperola de l'insigne metge Miquel Vilardell i Picas (1904-1986) de Borredà, que anava sempre a cavall de masoveria en masoveria fent de llevador i fent de tot el que es presentava. —Que en va arribar a fer de bé!. Precisament fa poc que l'han fet fill predilecte de Borredà i es dóna la casualitat que el seu fill és ara el cap de medicina interna de l'Hospital de la Vall d'Hebron de Barcelona. Una característica del Dr. Vilardell que em sembla de gran oportunitat recordar avui és l'aversion que sentia per qualsevol mena d'obscurantisme; bruixeria, curanderia o ocultisme. Això el treia de pollaguera. Un home religiós i de prestigi com era, crec que va ser necessari fins a cotes incalculables per educar aquelles contrades de la mitjana riera de Merlès en tota la qüestió de la higiene, els hàbits alimentaris i les pràctiques bàsiques i casolanes d'aquella obscura i maleïda postguerra.

Danyans es troba en el tros de la riera de Merlès comprès entre la carretera que va de Borredà a St. Quirze de Besora per baix i la que mena de Borredà fins a Ripoll per dalt. I fa termenal amb aquestes altres masies que l'encerclen: al sud, amb ca l'Aiano, el Soler, el Cobert i Puigercós; a ponent, amb el Molí, Barnadó i el Serrat; cap al nord, amb Tuïja, el Solà, l'Hostalet de Matamala i Llimós, i a sol ixent, Baumala, Serrallonga de Dalt, Serrallonga de Baix i Comià. Cal dir que de totes aquestes masies avui només en queden tres o quatre d'habitades d'una manera permanent. Algunes altres ho són els caps de setmana i una tercera part ja s'està ensorrant. Com totes les zones rurals de Catalunya, aquesta tampoc no s'ha pas pogut escapar de la forta despo-

blació que hi ha tingut lloc les darreres dècades. A la barriada de Matamala, en canvi, són totes habitades. Pot ser pel fet de la carretera.

Del segle passat la història ha servat la memòria de Mossèn Ramon Moreta (1780-1854), del mas de Moreta, que fou un Rector de Berga que va sobresortir per la seva erudició i, sobretot, per la seva amatent dedicació en cos i ànima a atendre els malalts i moribunds de la pesta tifoide que va fer tants estralls a la ciutat de Berga i de la qual ell mateix en fou víctima.

També podem recordar la Maria Coromines, la Noia de la Xicra, tal com l'anomena el pare Joan Gabernet S.J. en la biografia que en va fer. Fou la fundadora de les germanetes josefines de Vic dedicades a l'assistència. Són les que encara avui regenten la residència d'avis de Prats de Lluçanès.

Quan llegim la història de Mn. Jacint Verdguer ens surt un tal Mn. Joan Güell, rector de la parròquia de Santa Maria de les Lloses. L'any 1884, el ministre de Gràcia i Justícia, Don Francisco Silvela va oferir una canongia a Mn. Cinto a la Catedral de Barcelona i ell hi renunciava amb aquestes paraules: **«és veritat que m'han nomenat canonge de Barcelona; mes he renunciat: ja'n tinc prou ab ser Mossèn»**. (Vida íntima de Mossèn Jacinto Verdguer, de Joan Güell, pbr. 1911). Aquell rector de les Lloses deia a la cosina de mossèn Cinto, a la Francisca Verdguer: **«Ton germà ha obrat malament al renunciar la canongia, perquè pot venir temps en que's vegi obligat a sortir de Casa López»**. I contra el que aleshores van pensar, al cap de dinou anys tingué lloc el que el rector, amb la seva experiència i natural intuïció, va preveure que podria succeir: **«¡Jo l'hagués cregut al teu oncle!»** (ll.c. p. 63).

Avui, les Lloses, que agafa vessant de la riera de Merlès, és molt coneguda culturalment per la segona residència que hi

té la diva catalana i internacional Montserrat Caballé a la propietat de Carbonell.

He recordat alguna publicació una mica més antiga per poder remarcar que el nom d'aquest municipi és les Lloses, i no les Lloses com algunes vegades hom ho veu escrit. No és llosa de pedra plana, sinó llosa amb dues esses per indicar el culler gros de fusta de boix que serveix per xafar les patates bullides a l'olla o al perol i que a l'ansem serveix per servir-les als plats.

Allò que em sorprèn agradablement, i em sembla digne de remarcar, és la trama social que relliga els seus veïns, com si es tractés d'una mena de llei natural de república «ètnicament» constituïda i que he pogut anar constatant en aquests més de quaranta anys de contactes més o menys freqüents. Com una mena de sentiment natural de veïnatge que els empeny a col·laborar i a organitzar-se socialment. El cas de la seva organització religiosa o parroquial és ben exemplar i paradigmàtic. Mn. Pere Fradera va ser el darrer Rector resident que fa més de deu anys que en va marxar. El Bisbe de Vic els va dir que no els podia dur cap més Rector resident i que els de Ripoll se n'haurien de cuidar com poguessin. Va ser llavors que el Josep del mas les Arenyes, un hereu que fa de pagès, es va oferir amb la connivència de tots per dirigir la comunitat. Reunir la gent i presidir i cohesionar la comunitat, llegir la paraula de Déu, comentar-la, repartir l'Eucaristia... per encàrrec del Bisbe. Molt de tant en tant, el capellà-Rector titular, hi va a celebrar l'Eucaristia.

Ja fa anys que aquest cas va ser mostrat com a testimoni de la incorporació dels laics als ministeris de l'Església en el programa de TV3, Temps d'esperança de l'Església Catalana.

De fet, recordo com unes menes d'institucions que de petit, quan hi vivia, s'hi practicaven i que deuen estar a l'arrel d'aquestes relacions tan riques en veïnatge i hospitalitat.

*El poble de Borredà va
retre homenatge al
metge Miquel Vilardell i
li va dedicar un carrer
l'any 1987.*
R. VILADES

*La riera de Merlès
al seu pas pel molí
de Danyans.*

J. SANTANDREU

Puigcercós

R. VILADES

La revetllosa, era la festa de l'«espallofar». El blat de moro es posava a l'era en uns pallers perquè s'assequés. A les vetllades d'hivern, tota la família (aquesta feina la podia fer tothom, grans i petits) es reunia al voltant del foc havent sopat per espallofar les espigues de blat de moro. Aquí, en aquest ceremonial, s'hi aprenia a menar el rosari, les cançons, llegendes i rondalles tradicionals i populars pròpies de la terra: el comte Arnau, les bruixes del Pedraforca o les cent donzelles de Bagà. Si alguna casa es veia obligada a retardar l'espallofada per raons de salut o altres, tots els veïns hi anaven a fer-ho. Tot plegat acabava sempre amb una festa a l'últim dia que se'n deia la revetllosa i que consistia en sopar, begudes, cançons, endevinalles, jocs i a vegades ball i tot. Per aquesta ocasió totes les cases guardaven la «bonica» que era la llangonissa feta amb el budell més llarg i prim del porc.

La vereda, que es passava de casa en casa, era un altre simpàtic ritual. Era una feina reservada sempre a la canalla. Ja la podien fer bé i els grans no hi podien perdre el temps. Consistia en un avís escrit que sortia de la Casa de la Vila i que havia de donar la volta a totes les masies del municipi. Per qualsevol necessitat hom feia córrer la vereda. Per la vacuna del bestiar, pel canvi del mercat o de la fira, pel canvi d'hora d'un ofici religiós, pel termini fixat per pagar les contribucions, per l'anunci d'algun enterrament... Mitja hora de camí o el que calgués fins

arribar a l'altra masia que et tocava. A nosaltres ens tocava Baumala. —Que bona gent que eren! A més hi havia dues noies més grans que ens feien jugar, la Mercè i la Trini. Això feia que totes les cases tinguessin sempre el calaix a punt per convidar els qui duïen la vereda: pa, pernil, llangonissa, fuet, bull, ventresca, formatge, fruita, galetes i vi bo. Amb la vereda s'assegurava tota la comunicació oficial i totes les notícies referents a la convivència del veïnat: a tal casa ja han tingut el nen, algú està malalt o a tal altra se'ls ha mort la mula.

L'estudi de la canalla, calia que els menuts comencessin a aprendre a llegir, a escriure i la doctrina. Però sovint l'escola rural parava massa lluny i la parròquia també. Per això aquell xicot o aquella noia que en sabia més i ho podia fer per les seves condicions i possibilitats, s'hi ofería. Era una mena d'escola activa d'un record tan grat com no en tinc de cap altra. Apreníem a sumar amb els talls de les patates que ara la «senyoreta» feia per tirar a l'olla o suara el «mestre» feia per plantar a l'hort. Era també una escola de la natura i a plena natura, tant se val. Es feia «talaïant» el bestiar i a vegades s'havia de suspendre momentàniament i professor i alumnes anar a socórrer una vaca que havia de vedellar o acudir a tirar una flassada damunt les escaroles de l'hort per preservar-les de la pedregada que s'acostava. Després, la mare de la mestra acabava donant-nos berenar a tots (quatre o cinc). Tota una escola tribal d'iniciació.

Des d'aquí vull fer arribar el meu reconeixement més emotiu i agraït a la Carme de ca l'Aiano i a la seva mare Roseta, que plorava quan la Carme ens renyava. Ara viuen a Borredà. I també a l'Encarnació de Serrallonga de Baix, que l'altre dia va sortir a la TV3 per dir que es viu amb tanta pau, a pagès, que ella no sap el que és l'*stress*. Ara viu al Guixé de Matamala. Elles foren les meves primeres mestres de la vida i de la catequesi, després dels meus pares, del padrí Ramon i de la tia «Dolores».

Ramon Cabana i Vilardell

Rector de Gironella

